

N á v r h

Z Á K O N

ze dne2015,

kterým se mění zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ

Změna zákona o vysokých školách

Čl. I

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění zákona č. 210/2000 Sb., zákona č. 147/2001 Sb., zákona č. 362/2003 Sb., zákona č. 96/2004 Sb., zákona č. 121/2004 Sb., zákona č. 436/2004 Sb., zákona č. 473/2004 Sb., zákona č. 562/2004 Sb., zákona č. 342/2005 Sb., zákona č. 552/2005 Sb., zákona č. 161/2006 Sb., zákona č. 165/2006 Sb., zákona č. 310/2006 Sb., zákona č. 624/2006 Sb., zákona č. 261/2007 Sb., zákona č. 296/2007 Sb., zákona č. 189/2008 Sb., zákona č. 110/2009 Sb., zákona č. 419/2009 Sb., zákona č. 159/2010 Sb., zákona č. 365/2011 Sb., zákona č. 420/2011 Sb., zákona č. 48/2013 Sb. a zákona č. 64/2014 Sb., se mění takto:

V § 91 Stipendia odstavec 3 zní:

„(3) Stipendium podle odstavce 2 písm. d) se přiznává též studentům, kteří mají nárok na přídavek na dítě podle zvláštního právního předpisu^{21a)}, jestliže rozhodný příjem v rodině zjišťovaný pro účely přídavku na dítě nepřevyšuje součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2. Stipendium ve výši 2 400 Kč se přiznává po standardní dobu studia na deset měsíců v akademickém roce. Nárok na stipendium prokazuje student písemným potvrzením vydaným na jeho žádost orgánem státní sociální podpory, který přídavek přiznal, že příjem rodiny zjišťovaný pro účely přídavku na dítě za kalendářní rok uvedený v potvrzení nepřevyšil součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2. Potvrzení pro účely přiznání stipendia platí po dobu 21 měsíců od uplynutí roku, za který byl příjem rodiny zjišťován. Nárok na stipendium může student uplatnit za určité časové období pouze jednou.“

ČÁST DRUHÁ

Účinnost

Čl. II

Tento zákon nabývá účinnosti prvním dnem kalendářního měsíce následujícího po dni jeho vyhlášení

DŮVODOVÁ ZPRÁVA

I. Obecná část

Problematicku stipendií studentů vysokých škol upravuje obecně § 91 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), v platném znění. Zdroji pro výplatu stipendií jsou příspěvek ze státního rozpočtu a dotace podle § 18 a stipendijní fond tvořený převody poplatků za studium podle § 58 odst. 7 a převody daňově uznatelných výdajů podle zvláštního předpisu.

Aktuálně platná úprava § 91 zákona č. 111/1998 Sb. zahrnuje možnost přiznání několika druhů stipendií. Kompetenci přiznávat studentům stipendia svěřuje vysokým školám nebo fakultám, které postupují podle vnitřního předpisu konkrétní vysoké školy – podle stipendijního řádu. Kompetence přiznávat stipendia je svěřena také samotnému ministerstvu, které je může přiznávat podle programů vyhlášených ministrem, s přihlédnutím k závazkům z mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána. Ministerstvo může přiznat tato stipendia též občanům České republiky studujícím na vysokých školách v zahraničí.

Jako velmi naléhavá se jeví potřeba rychlé novelizace zákonem upravené stanovené výše a okruhu příjemců takzvaného „sociálního stipendia“. Zde výši stipendia, které je určeno k podpoře přístupu sociálně slabých k vysokoškolskému vzdělání, vymezuje přímo zákon č. 111/1998 Sb. v § 91 odstavec 2 písmeno d), tedy v případě tíživé sociální situace studenta, a to podle vymezení oprávněných žadatelů a výše částky 1620 Kč v odstavci třetím.

Zákon uvádí v odstavci třetím § 91, že „Stipendium podle odstavce 2 písm. d) se přiznává též studentům, kteří mají nárok na přídavek na dítě podle zvláštního právního předpisu^{21a)}, jestliže rozhodný příjem v rodině zjišťovaný pro účely přídavku na dítě nepřevyšuje součin částky životního minima rodiny a koeficientu 1,5. Stipendium ve výši 1 620 Kč se přiznává po standardní dobu studia na deset měsíců v akademickém roce. Nárok na stipendium prokazuje student písemným potvrzením vydaným na jeho žádost orgánem státní sociální podpory, který přídavek přiznal, že příjem rodiny zjišťovaný pro účely přídavku na dítě za kalendářní rok uvedený v potvrzení nepřevýšil součin částky životního minima rodiny a koeficientu 1,5.“

Nyní platná úprava takzvaného sociálního stipendia pevně stanoveného a omezeného částkou 1620 Kč uplatňovaná od roku 2006 po novelizaci zákonem č. 552/2005 Sb. byla poprvé pevně začleněna do zákona č. 111/1998 Sb. v důsledku přijetí zákona č. 261/2007 Sb. ze dne 19. září 2007 o stabilizaci veřejných rozpočtů. Od té doby nedošlo nikdy k úpravě, tedy k navýšení zákonem stanovené částky, která je pro vysoké školy závazná, tak aby zohlednila vývoj inflace, ani k úpravě koeficientu a tomu odpovídajícímu rozšíření okruhu příjemců s ohledem na obecný růst životních nákladů, růst nezaměstnanosti a zhoršování sociálního postavení sociálně slabých rodin.

Od roku 2007 do roku 2014 vývoj inflace a trvalý růst životních nákladů znamenal pro sociálně slabé studenty a jejich rodiny neustále rostoucí zátěž, kupní síla v zákoně pevně

stanovené částky 1620 Kč se do roku 2014 výrazně snížila. Jen v období let 2006 až 2012 míra inflace podle ČSÚ v součtu dosáhla již 19,3 %. To znamená, že i k pouhé valorizaci původní částky sociálního stipendia 1620 Kč by bylo nutné zvýšit tuto částku až na částku cca 2000 Kč. Dochází rovněž ke zvyšování celkového počtu rodin ohrožených chudobou, žijících pod hranicí chudoby a rodin, které v důsledku vyšších hladin nezaměstnanosti a rostoucího zadlužování domácností se dostávají do obtíží. Přesto se v uplynulých letech rozpočtované objemy prostředků na sociální stipendia dokonce významně snižovaly.

Dle dokumentu **Rozpočet kapitoly 333 MŠMT na rok 2012 a rozdělení závazných ukazatelů mezi jednotlivé školské úseky** (<http://www.msmt.cz/file/20953>) byl vývoj následující:

Sociální stipendia veřejné vysoké školy

rok 2010	85,909 mil Kč
rok 2011	57,248 mil Kč
rok 2012 návrh rozpočtu	51 mil. Kč

Sociální stipendia soukromé vysoké školy

rok 2010	4,172 mil Kč
rok 2011	3,225 mil Kč
rok 2012 návrh rozpočtu	3,038 mil Kč

S ohledem na podporu a zajištění přístupu studentů ze sociálně slabých rodin k vysokoškolskému vzdělání je proto naléhavě nutné v co nejkratším čase upravit novelou § 91 vysokoškolského zákona, pokud jde o stipendium podle odstavce 2) písmeno d) a v návaznosti odstavec 3), tedy novelizovat výši stipendia v případě tíživé sociální situace studenta. A to tak, že dosavadní stanovená částka 1620 Kč se zvýší na 2 400 Kč.

Pro srovnání:

Dle údajů **Závěrečného účtu kapitoly 333 – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy:**

Za rok 2012 byly veřejným vysokým školám poskytnuty prostředky například:

Na vzdělávací činnost příspěvek v celkové výši 14 930 065 tis. Kč

Na doktorská stipendia v prezenčním studiu příspěvek v celkové výši 973 790 tis. Kč

Na sociální stipendia studentů bakalářských a magisterských studijních programů příspěvek ve výši jen 42 653 tis. Kč

V roce 2011 soukromým VŠ byla poskytnuta dotace na sociální stipendia 2 275,25 tis Kč.

Dle údajů **Výroční zprávy MŠMT o stavu a rozvoji vzdělávání v ČR v roce 2013:**

Za rok 2013 byly vysokým školám poskytnuty prostředky:

Na doktorská stipendia v prezenčním studiu již 1 060 983 tis. Kč

Na sociální stipendia již jen 40 159 tis. Kč

Dopady navrhované úpravy

Navrhovaná právní úprava je v souladu s ústavním pořádkem České republiky, je slučitelná s předpisy Evropské unie, judikaturou soudních orgánů EU a obecnými právními zásadami práva EU a není v rozporu s mezinárodními smlouvami, kterými je republika vázána.

Nároky na státní rozpočet: S ohledem na skutečnost, že rozpočtované výdaje na sociální stipendia studentů bakalářských a magisterských studijních programů jsou v porovnání s jinými (viz např. za rok 2013 částka 1,061 mld. Kč na stipendia studentů doktorských programů a jen pouhých 40,159 mil Kč na sociální stipendia studentů bakalářských a magisterských programů) objemově nevelké a že v uplynulých letech docházelo dokonce k významnému snižování objemu prostředků rozpočtovaných a vyplácených na sociální a ubytovací stipendia studentů vysokých škol, navýšení sociálního stipendia a rozšíření okruhu příjemců v důsledku navržené novely jen zmírní a napraví negativní vývojový trend založený v uplynulém období.

Podle údajů poskytnutých Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy k polovině roku 2014 za rok 2013 při zákonem stanovené částce sociálního stipendia 1620 Kč a zákonem stanoveném koeficientu 1,5 se nárok v období leden až červen 2013 týkal jen 7 300 osob, a to s nárokem na státní rozpočet 42,051 mil. Kč.

Zvýšení zákonem stanovené částky sociálního stipendia ze 1 620 Kč na 2 100 Kč, tedy fakticky jen zohlednění inflace a růstu životních nákladů od poslední úpravy provedené novelou z roku 2007, by si podle MŠMT při počtu 7300 osob vyžádalo navýšení rozpočtované částky ze 42 051 000 Kč na 54 510 000 Kč.

Podle údajů poskytnutých Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy s využitím údajů Ministerstva práce a sociálních věcí by zvýšení koeficientu na 2,0 znamenalo zvýšení okruhu osob s nárokem na přiznání sociálního stipendia v roce 2014 na cca 13 200. Při zvýšení koeficientu z výše 1,5 na 2,0 by pak objem nezbytných prostředků vzrostl ze 42, 051 mil. Kč na cca 98,6 mil. Kč.

Při předkládanou novelou navrhovaném zvýšení zákonem stanovené částky 1620 Kč na 2400 Kč a při zvýšení koeficientu z 1,5 na 2, což odráží a vyjádří deklarovanou vůli MŠMT a koaliční vlády zajistit v souladu s ústavou a varovnými zjištěními ministerstva podporu rovného přístupu sociálně slabších ke vzdělání, dojde k nárůstu potřebných prostředků z 98,6 mil Kč odhadovaných ministerstvem pro koeficient 2 na cca 113 mil. Kč.

Návrh zákona nemá dopady na rozpočty krajů a obcí.

Na podnikatelské prostředí České republiky se dopady nepředpokládají.

Sociální dopady, včetně dopadů na specifické skupiny obyvatel, zejména osoby sociálně slabé, osoby se zdravotním postižením, jsou významně pozitivní.

K národnostním menšinám a k problematice životního prostředí je návrh neutrální.

Navrhovaná právní úprava nezakládá oproti dosavadní žádné nové dopady co se týče ochrany soukromí a osobních údajů.

Návrh nepřináší rizika spojená s korupčním chováním.

II. Zvláštní část

K čl. I

V § 91 Stipendia se v odstavci třetím ve větě první a větě třetí výše koeficientu 1,5 nahrazuje výší koeficientu 2,0 a ve větě druhé částka 1 620 Kč se nahrazuje částkou 2 400 Kč.

Návrh řeší situaci, kdy od roku 2007 do roku 2014 vývoj inflace a růst životních nákladů znamenal pro sociálně slabé studenty a jejich rodiny neustále rostoucí zátěž, zatímco kupní síla v zákoně pevně stanovené částky takzvaného sociálního stipendia ve výši 1620 Kč se do roku 2014 významně snížila. Navrhovaná úprava je adekvátní reakcí i na stav, kdy byl zaznamenán také trvalý trend pozvolného zvyšování celkového počtu rodin sociálně slabých a rodin žijících pod hranicí chudoby a kdy se aktuálně zvyšuje počet rodin, které v důsledku dlouhodobě vyšších hladin nezaměstnanosti, zadlužování domácností a dalších sociálně nepříznivých faktorů mohou jen omezeně podporovat své nezaopatřené děti, které se vysokoškolským studiem připravují na budoucí povolání.

V souladu s Listinou základních práv a svobod, s demokratickými principy občanské rovnosti v přístupu ke vzdělání a s principy státem deklarované podpory školství a vzdělávání je navrhovaná úprava vhodnou a potřebnou k zajištění podpory vzdělávání a rovného přístupu ke vzdělání v situaci, kdy i Ministerstvo školství má k dispozici varovná zjištění o tom, že sociální postavení mnoha rodin se stává a může být relevantním omezujícím faktorem pro přístup ke vzdělání.

K čl. II

Účinnost zákona se stanoví prvním dnem kalendářního měsíce následujícího po dni jeho vyhlášení.

V Praze dne 11. února 2015

Gabriela Hubáčková, v.r.

Ivo Pojezný, v.r.

Květa Matušovská, v.r.

Jan Klán, v.r.

Miroslav Grebeníček, v.r.